

Da Vellenga moet de kwestie, of dit laatste zinnetje abstraherend is, niet aan mij pas stellen in 1950, maar aan de heeren Waterink, Steen, Bavinck, Vollenhoven, Hepp, al van vóór 1936. Zie boven.

In mijn rede over de algemeene genade kan hij (behalve dan in bovengenoemde bronnen) de bewijzen vinden, dat eenige van deze auteurs onderling zeer uiteenloopen, maar allemaal tusschen „natuur“ en „ik“ („hij“) onderscheiden.

Da Vellenga vroeg me, wat ik dan dacht van het aanbod van genade (dat intusschen volgens de belijdenis, Dordtsche Leerregels, lang niet tot alle menschen komt, omdat God het OPZETTELJIK aan velen onthoudt, D. L. III—IV, V. d. D., 5). Ik antwoordde: dat heb ik allang

gezegd, ik ben bereid u dat toe te zenden. De V. verklaart zich bereid, daarvan kennis te nemen. Dienovereenkomstig is hem toegezonden mijn Heidelb. Cat., dl II.

Voorts: da Vellenga zij voorzichtig met het poneeren van stellingen. Als hij gelooft, dat ze van God zijn, die stellingen van Kalamazoo en van Sneek-Utrecht, laat hem ze dan handhaven, en dat ook doen deze weken, als hij met zijn synode in verzoeking komt, om voor de zooveelste maal te knoelen met wat eerst als goddelijke waarheid is opgelegd. En als hij zelfs maar eraan twijfelt, laat hem dan berouw hebben en vooral dat camoufleren en dat verschuiven van de kwesties openlijk afkeuren. K. 8.

De stad der toekomst (IV slot)

VAKWETENSCHAP EN PRACTIJK

Het leven in de wijk zal nooit dat schoone, gevarieerde organische geheel kunnen worden, waarop de structuur van den mensch oorspronkelijk is ingesteld, omdat de mensch er niet werkt en ook omdat er het wezenlijke contact met de natuur ontbreekt, want het schoonste park is niet te vergelijken met de weilanden waar herkauwende koeien bij een hek van oude planken staan te droomen; de mooiste vijver, desnoods met statige witte zwanen, kan in schoonheid niet halen bij de boerenwetering met oude knotwilgen en door den wind beroerde rietpluimen en de kleurigste bloemfestijnen in de fraai aangelegde plantsoenen missen de ongerepte blijheid van de wijde bouwlanden met rijpende korenvelden onder een vrijen hemel.

Het eerste is dan ook slechts voor ontspanning en vermaak, maar het andere draagt het stempel van den arbeid, het kenmerk van een cultuur in dienst van het volle leven naar de orde die God daaraan gesteld heeft.

Het moderne cultuurijsdeaal, dat zoo oud is als de zonde, kan de wereld niet redden, omdat het uit God niet is.

Ontstellend, maar ook alles verklarend is het hoofdstuk in het boek over de stad der toekomst, dat gaat over godsdienstig en kerkelijk leven.

Het is typeerend, dat men, handelend over godsdienst, begint te spreken over het denken, „dat langs rationele weg het verlangen naar eenheid tracht te bevredigen“ en over de profetie als wijzende den weg die niet voert „tot gezagsgeloof, blinde gehoorzaamheid en kuddegeest, doch veeleer tot zelfstandige door-denkend en belevend door zelf-werkzaamheid“ en verder: „Zo kan door een innig samengaan van godsdienstig en wijsgerig leven, door een zelfstandig door-dachte, persoonlijk bevestigde en gemeenschappelijk beleden levenshouding, en een universele levensbeschouwing, de stad meer dan tot dusverre tot geconcentreerde uitdrukking van de cultuur worden“.

Men spreekt smalend over de bekende Christelijke organisaties in het praktische leven en ziet het ideaal van den godsdienst in een vrij, een universalistisch denken.

Kenmerkend is, dat men godsdienst en wijsbegeerte vrijwel vereenzelvigd. Men verwacht ook het heil van de sociale en humanistische bewegingen, en niet van de kerk, die door de leer van 's menschen nietigheid en zonde het zelfrespect onderdrukt.

Maar ook de kerk zal in deze beweging moeten worden ingeschakeld.

„Dit betekent eigenlijk niet veel minder dan een vrijwillige beëindiging van richting en schoolstrijd, de aanvaarding van vrije jeugdvorming, een principiële vernieuwing der diaconale gedachte en een onbaatzuchtige zendingsarbeid. De kerkgenootschappen, die hiertoe bereid zijn en de kerkelijke leiders, die afstand kunnen doen van politieke bijbedoelingen, kunnen dan gaan samenwerken met niet kerkelijke verenigingen, die dit opvoedingswerk reeds vele jaren met goed gevolg verrichten“.

Dit is de ideële basis, waarop de stad der toekomst gebouwd zal worden en waardoor de moderne cultuur wordt gedragen. Dit is de godsdienst van den bevrijden mensch, de godsdienst van het denken, die den mensch tot zijn goddelijkheid moet opheffen en in de groote eenheidsbeweging tracht men het doel te bereiken.

In werkelijkheid echter gaat het met reuzen schreden naar den afgrond, want hoe grootter de organisatie des te minder verantwoordelijkheidsgevoel.

De doorgevoerde organisatie van het stadsgewest kan het proces van massavorming en proletarisering niet tegenhouden, maar zal het veeleer bevorderen, evenals de socialisatie en het zoo schoon schijnende streven naar absolute sociale zekerheid.

De sociale binding wordt steeds losser en meestal ontbreekt de band van den enkeling met zijn milieu geheel. De gemeenschap is niet spontaan gegroeid en rust niet op een principiële geloofseenheid, maar is mechanisch en van boven af opgelegd.

Dit doodt de individualiteit en daarmee het verantwoordelijkheidsbesef.

Belangrijk is, wat Dr A. Zeegers daarover schrijft in „Socialisatie“, waarin hij wijst op het groote gevaar van een mechanische anonieme collectiviteit van een proletariaat, dat geloof in het massale.

Treffend is de uitspraak van Jung: „Eine grosse Gesellschaft aus lauter trefflichen Menschen zusammen gesetzt, gleicht an Moralität und Intelligenz einem groszen, dummen gewalttätigen Tier. Je grösser nämlich die Organisationen sind, desto unvermeid-

licher ist auch ihre Immoralität und blinde Dummheit“.

En die massa is kenmerkend voor onze menselijke samenleving, zooals die zich in negatieven zin ontwikkeld heeft van den zondeval tot heden.

Vanzelfsprekend rijst na het stellen van deze diagnose de vraag wat er nu van onze zijde te doen is.

Natuurlijk is het van betekenis de juiste oorzaak van de kwaal duidelijk te zien, maar deze diagnose stemt dan toch wel tot pessimisme. Er is immers geen oplossing? Neen, zoo is het, er is geen oplossing. Er is gepruist en geconstrueerd alle eeuwen door, men heeft gezocht naar het „systeem“, dat in onze wereld het verloren geluk zou brengen, maar daarbij is voortdurend uit het oog verloren, dat de mensch zondig is en van nature onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad; daarbij is vergeten, dat God gezegd heeft: „Zoo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt, en met smart zult gij daarvan eten alle de dagen uws levens“, en als u dan verder leest wat er in Genesis 3 en 4 geschreven staat, dan leest u de geschiedenis van de menscheid, waarvan het einde te vinden is in de Openbaring. En als er dan toch nog sprake is van ontwikkeling van het potentieel in de schepping ge-gene, dan is daar van den mensch niets goeds bij. Het is alles Gods werk met de wereld om Christus' wil, die hier Zijn kerk heeft en daarom alleen tot nu toe de wereld bewaard heeft voor volkomen chaos en ondergang.

Ik geef u geen ander systeem, geen christelijk systeem, dat ons den weg zou kunnen wijzen, want er is geen systeem. Het natuur-vrijheid-systeem, waarop „het nieuwe bouwen“ drijft, ontkent de zonde en geeft het valsche systeem van den goddelijken mensch. Het Thomistische natuur-genade-systeem, waar in wezen de Delftsche richting in de architectuur op drijft, erkent niet, dat de aarde om onzentwil vervloekt is en geeft het valsche systeem van het zuiver redelijk-zedelijk denken. Beide systemen, zoo ze konden worden doorgevoerd, zouden het leven steriel maken, en steriel is dood.

Geen enkel systeem heeft ons iets te bieden, het kapitalisme niet en het socialisme niet, want het zijn slechts menselijke denk-abstracties, die geen concreet bestaan hebben. Zelfs een Calvinistisch systeem heeft ons niets te brengen, want geen mensch heeft zijn medemens iets te geven of te zeggen.

Het eenige, wat ik u te zeggen heb, is wat God u zegt in Zijn Woord: „Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart en met geheel uwe ziel en met geheel uw verstand“ en: „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf“. Met deze wet heeft God ons in de wereld gezet, niet in een systeem, maar in een zeer concrete wereld en of dit nu een zoogenaamde kapitalistische of een socialistische maatschappij is, dat is precies gelijk: wij kiezen geen partij, maar wij staan hier met Gods wet en met Gods opdracht voor ieder persoonlijk. Wij kunnen die opdracht niet vervullen volgens een voor ons klaargemaakt systeem, en ook een beginselprogramma kan ons hierbij niet helpen, omdat de maatschappij, de wereld, zich niet ontwikkelt volgens een programma door menschen gemaakt. Wij zullen steeds incidenteel moeten uitmaken wat ons te doen staat en dat kunnen wij slechts wanneer wij ons door Gods Woord willen laten leiden voor het bepalen van onze levenshouding ook als architect of stedenbouwkundige. Wij moeten de typisch reformatische idee van de persoonlijke verantwoordelijkheid van den mensch weer beleven.

God plaatst ons nu in de concrete situatie van het wereldstad-probleem. Wij kunnen deze centra van moderne cultuur niet doen verdwijnen en wij staan voor het feit, dat hier honderdduizenden menschen moeten worden gehuisvest. Geen decentralisatie en geen emigratie kunnen hierin verandering brengen, evenmin als een nieuwe maatschappij-vorm volgens een ander systeem.

Wij moeten hier werken en bouwen in het bewustzijn van onze zwakheid en afhankelijkheid, maar toch sterk in ons geloof in Christus onzen Koning, die ons een groote opdracht heeft gegeven in deze wereld. In al ons werken moeten wij ons richten naar Gods Woord en de Belijdenis en dan zullen we in de wijken van de wereldstad étagewoningen moeten bouwen en als het kan ook eensgezinswoningen en vrijstaande woningen, in alles er naar strevend, dat de bewoners zoo min mogelijk belemmerd worden in hun gezinsleven en in hun maatschappelijk leven, dan zullen we ook in de groote blokken klaar en duidelijk en overzichtelijk moeten zijn, zoodat de bewoners toch nog een

houvast hebben aan hun eigen woonplaats. En als we stedenbouwers zijn, dan zullen we voor de groote stad wijken projecteeren, met groen en parken, met sociale en culturele voorzieningen, bedrijven, technische diensten, verenigingsgebouwen, kerken, scholen, sportvelden, enz., enz.; steeds er op gericht, dat de bewoners van de wijk schepselen Gods zijn, ieder met een eigen persoonlijkheid en een eigen leven in oneindige differentiatie van mogelijkheden en behoeften. Bij het bouwen van de woningen zullen we ons moeten instellen op de sfeer van het Christelijk gezin en bij het bouwen van de wijken zullen we ons moeten instellen op de idee, dat in die wijk niet de eenheids-gemeenschap het hoogste is, maar dat in die wijk ook Gods kinderen moeten leven, die de geloofseenheid als het hoogste beleven.

Ze zijn er, die wereldsteden, en in die steden moeten we leven, maar bij alles wat wij doen in deze groote stad is Christus onze opdrachtgever en dan kan het niet anders of het resultaat van ons werken, het product van ons bouwen, den vorm van ons sociaal en cultureel leven zal anders zijn dan wat de wereld doet.

Zoo bouwt de moderne mensch aan de wereldstad en pleit voor wijkvorming om de machtsconcentratie zoowel politiek als economisch en cultureel hooger op te voeren, en in feite bouwt hij juichend aan het groote Babylon, de moeder der hoererijen en der gruwelen der aarde, dat God maakt tot een woonstede der duivelen, en een bewaarplaats van alle onreine geesten en een bewaarplaats van alle onrein en hatelijk gevogelte. Dewijl uit den wijn des toorns harer hoererij alle volkeren gedronken hebben, en de koningen der aarde met haar gehooreerd hebben, en de kooplieden der aarde rijk zijn geworden uit de kracht harer weelde.

Maar de Christen bouwt en werkt in de wereldstad en pleit voor wijkvorming en decentralisatie, omdat hij deernis heeft met de slachtoffers van deze goddelooze cultuur, maar toch wel allereerst omdat God hem er middenin plaatst met zijn opdracht, en ook hem stemt deze ontwikkeling tot groote blijdschap, want het beteekent, dat het Koninkrijk van Christus komt met haast. Dan „zal de groote stad Babylon met geweld verwoerd worden en zal niet meer worden gevonden“, maar Gods volk zal leven in de Heilige Stad, nederdalend uit den hemel van God en deze stad behoeft geen zon en geen maan en ook geen lichtreclames, „want de heerlijkheid Gods heeft ze verlicht“.

Ir P. VAN LOO.

LITERATUUR EN KUNST

Het doel gemist

Rob Sterkenburgh: „Het kruis langs de weg“. Uitg. door Jan van Tuyl. 1949. Amersfoort-Antwerpen.

Nu de boeken zoo duur gaan worden, is het voor de boekenreeksen, de series, een gulden tijd. Zij bieden veel, voor weinig geld, aan een groot publiek. Dat de inhoud veelal afgestemd is op de breede massa, is voor den uitgever een pedagogische eisch, voor de lezers niet steeds een voordeel echter. Ook al is het uiterlijk goed verzorgd, dan nog ontleeft het boek zijn waarde alleen aan den inhoud. En hier moet voor gelden, dat het beste nauwelijks goed genoeg is.

Het hierboven genoemde boek opent een nieuwe reeks, de Triomf-boeken, die in hun keurig blauwe, kunstleeren band een goed figuur zullen maken in vele boekenkasten.

Het eerste deel is populair geschreven, goed gedrukt en fors van omvang. Volgens een toegevoegde beoordeeling geeft de schrijver hier zijn tweede boek, hoewel hij zijn pseudoniem nu voor het eerst gebruikt. Dit hangt vermoedelijk samen met het feit, dat hij „zijn vulpen over een andere boeg heeft geworpen“, zooals de recensent meer oorspronkelijk, dan duidelijk er aan toevoegt. De ware naam is dus verborgen, wat er niet veel toe doet, hoofdzak is het verhaal, ondanks de eigenaardige manipulaties met de vulpen, breed uit beschreven.

Een soort van legende verklaart, waarom langs den eenzamen straatweg in het Brabantse grensgebied, een oud steenen kruisbeeld staat opgericht. Eenmaal heeft het kruis de toovermacht eener bekoorlijke, doch duivelsche vrouw gebroken. Het staat daar nu als symbool van de overwinning op het booze.

Het thema is weinig gebruikt: een politie-, of liever nog, een maréchaussee-roman. Op de wijde, onherbergzame heide en bosschen strijdt de Koninklijke Maréchaussee een strijd op leven en dood met de handige, gewetenloze smokkelaars. Daarvan weet de schrijver onderhoudend te vertellen en naar het mij voorkomt, met kennis van zaken.

Reeds dadelijk wordt de lezer gepakt door het verhaal van den moord op den beruchtsten smokkelaar uit de omgeving, een misdadiger, die steeds zich uit de handen der politie wist te houden en daardoor een zekere populariteit genoot in het grensstadje. Het onderzoek naar den dader brengt de keten van zonden aan het licht, die dezen vrijbuiters bond. Het is een triest verhaal van hartstocht en wraak, van enorme geslepenheid en groote naïveté, waardoor zulk een primitieve misdadiger een gemakkelijke proef en werktuig wordt in de handen van intelli-

gente s.
Heel
dend w.
bezit st.
echter s.
element
opgevoe
ding tus
testants
den eig
bleem w
plicht.
Er
deze zi
nut. De
ver een
lang hi
loopt al
stekend
In ee
belangr
probleem
mogelijk
te trekk
procedé
ters nie
elken k
voortsp
slagen v
ken, wo
gelegen
volgtrel
een m
wordt r
bewonde
ondank
zinnighe
vernunft
dochter
groot-s
Het
schaduv
moet, v
nomen
afkomt.
Het
in het
is same
doch er
deld ele
ver blij
zoodat
verschil
is daar
eens to
trouwer
terwijl
er nog
„Neen,
zij dit d
hen, he
vrome
eenmaa
nu ever
koming
wordt
wordt
worden
persoon
ging v
roman
wordt
christel
gemaakt
Er st
goede
hij zich
over he
hebben
heeft h
Gron

Kleedi

De o
band, k
antwo
is er z
hoeveel
nengek
Een be
ders er
zal een
naar D
hartelij
Er is
gevolg
is. Inte
doe da
den He
naar l
heeft l
warring
geheele